

KATALIKIŠKOSIOS GIMNAZIJOS LIETUVOJE 1918-1940 M.: UGDYMO KRYPTYS, TURINYS, FORMOS

Vaineta Juškienė
Klaipėdos universitetas

Anotacija

Straipsnyje, remiantis archyvine medžiaga, pristatoma ir nagrinėjama 1918–1940 m. laikotarpio Lietuvos katalikiškųjų gimnazijų edukacinė veikla ugdymo turinio ir popamokinės veiklos aspektais. Aktualizuojamas katalikiškųjų gimnazijų vaidmuo ugdymo turinio formavimosi procese Lietuvos Nepriklausomybės laikotarpio pradžioje, pristatomos katalikiškosioms gimnazijoms būdingos ugdymo kryptys, aptariama mokomųjų dalykų kokybinė ir kiekybinė apimtys, prioritetiniai ir papildomi mokomieji dalykai. Aptariamos pagrindinės popamokinio ugdymo sritys: dalykiniai būreliai, religinės organizacijos ir jų veikla, moksleivių saviraiškos ugdymo formos ir tikslai. Išskirtos esminės popamokinės katalikiškųjų gimnazijų ugdomosios veiklos kryptys ir vertybės.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: katalikiškosios gimnazijos, **ugdymo turinys**, popamokinė ugdomoji veikla.

Abstract

The article, which is based on archival materials, presents and analyses educational activities of Lithuanian catholic gymnasia from 1918 to 1940 in the aspects of the contents of education and extracurricular activities. The role of catholic gymnasia in the process of formation of educational contents at the beginning of Lithuanian Independence is emphasized and qualitative and quantitative extent of subjects, priority disciplines and supplementary subjects are discussed. The main spheres of extracurricular education are also discussed: subject clubs, religious organizations and their activities, forms and aims of formation of self-expression of students. Fundamental trends and values of extracurricular educational activities of catholic gymnasia are distinguished.

KEY WORDS: catholic gymnasia, educational contents, extracurricular educational activities.

Ivadas

Katalikiškoji edukacinė veikla – svari ir reikšminga Lietuvos švietimo istorijos dalis, daugiausia įgyvendinama per katalikiškąsias ugdymo institucijas. Katalikiškosios mokyklos Lietuvoje nuo pat savo veiklos pradžios buvo aktyvūs kultūrinės ir visuomeninės veiklos židiniai, nors metams bėgant ne kartą patyrė okupacinių režimų nulemtus nuosmukio laikotarpius. Konfesinės ugdymo įstaigos aktyviai veikė XX a. tarpukario Lietuvoje (1918–1940 m.). Šiuo laikotarpiu tęsiant ir reformuojant XIV–XIX a. ugdymo tradiciją sukaupta nemažai edukacinės patirties. Minėtu laikotarpiu Lietuvos švietimo sistemoje ypač svarbios buvo katalikiškosios gimnazijos. Šios ugdymo institucijos, pavaldžios vienuolijoms arba katalikiškoms švietimo draugijoms, teikė ne tik europinio lygio išsilavinimą, bet atliko svarbų vaidmenį ir šalies kultūriniam bei dvasiniam gyvenime, reikšmingai prisidėjo prie nepriklausomos Lietuvos švietimo sistemos kūrimo ir plėtos. Sovietmečiu visos katalikiškosios mokyklos buvo uždarytos, siekiant sunaikinti religinio ugdymo paveldą, tradicijas ir idėjas.

Pastaraisiais dešimtmečiais pasirodė nemažai mokslo darbų, nagrinėjančių 1918–1940 metų Lietuvos švietimo sistemą. Publikuota mokslinių straipsnių, monografijų, kurios supažindina su nepriklausomos Lietuvos mokyklos bei pedagoginės minties raida. T. Bukauskienės (1995), R. Motuzo (1995), S. Kaubrio (2000) darbuose apžvelgiami bendrieji tarpukario Lietuvos mokyklos raidos bruožai, nagrinėjami pedagoginės minties formavimosi ir raidos ypatumai, švietimo sistemos vidurinėsios pakopos bendrojo lavinimo mokyklų plėtra, reformos tendencijos, ugdymo proceso teorinės ir praktinės problemos. Prof. O. Tijūnėlienės monografijose „Pedagoginiai santykiai Lietuvoje (1900–1940)“ (1996), „Mokytojo autoriteto samprata Lietuvoje (1918–1940)“ (2000), „Katalikiškoji Lietuvos edukologija: integralumo linkmė (1918–1940)“ (2003) išsamiai nagrinėjami tarpukario pedagogikos principai, ugdymo autoritetas, kaip esminis ugdomasis veiksnys, filosofiniai integraliojo ugdymo teorijų pagrindai ir aplinkybės, lėmusios ugdymo mokslo kryptį, aptariamos katalikiškosios pasaulėžiūros mokslininkų spęstos ugdymo problemos.

Šiandieniniuose švietimo istorijos tyrinėjimo darbuose dar nenagrinėta katalikiškųjų konfesinių mokyklų raida, kokybiniai ir kiekybiniai pokyčiai, ugdymo proceso teorinės bei praktinės dimensijos, kas leistų geriau suvokti šių ugdymo institucijų reikšmę tarpukario Lietuvos švietimo sistemoje. Pastaroji mokslinė problema – plati ir daugiaspektė, reikalaujanti išsamių mokslinių tyrimų, leisiančių geriau pažinti savo šalies katalikiškąjį edukacinį paveldą.

da. Šiame straipsnyje bus glaustai aptariami tik du jos aspektai, susiję su formaliu ir neformaliu ugdymo turiniu.

Tyrimo objektas – katalikiškosios gimnazijos tarpukario Nepriklausomoje Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – išnagrinėti Lietuvos katalikiškųjų gimnazijų ugdomąją veiklą 1918–1940 m.

Tyrimo uždaviniai:

- nustatyti katalikiškųjų gimnazijų ugdymo kryptis ir ugdymo turinio sandarą;
- aptarti katalikiškųjų gimnazijų popamokinę edukacinę veiklą mokykloje ir visuomenėje.

Tyrimo metodai: archyvinės medžiagos, dokumentų analizė, lyginamoji analizė, interpretacija, metaanalizė.

Tyrimo metodologinį pagrindą sudaro archyvinės medžiagos ir 1918–1940 m. spaudos leidinių analizė. Didžiąją dalį šaltinių, kuriais remiantis parašytas šis darbas, sudaro istorinė medžiaga, išlikusi Lietuvos centrinio valstybės archyvo (Vilniuje) ir Kauno apskrities archyvo fonduose. Vertinga nagrinėjamo laikotarpio leidinių dalis atrasta Kauno arkivyskupijos kurijos archyvo ir Kauno pedagoginio muziejaus fonduose, bendrojo lavinimo mokyklų muziejuose. Nemažai tiriamo laikotarpio pedagoginės ir kito pobūdžio periodikos, tiesiogiai ar netiesiogiai susijusios su tyrimo objektu, rasta Klaipėdos universiteto K. Pemkaus skaityklos ir Mažosios Lietuvos archyvo fonduose.

1. Katalikiškųjų gimnazijų ugdymo kryptys ir turinys

Nepriklausomybės laikotarpio pradžioje po okupacinio režimo bekylanti ir besikurianti lietuviškoji švietimo sistema siekė keisti ugdymo turinį, kelti naujus ugdymo idealus ir vertybes. Tiesa, koordinuoti šį procesą visuotiniu lygmeniu dar buvo sudėtinga: trūko patirties, bendros ugdymo koncepcijos, programų. Visoms šalies mokykloms aktuali *ugdymo turinio* problema buvo sprendžiama pasitelkiant *katalikiškųjų švietimo organizacijų* edukacinę patirtį, kurios dar nepriklausomybės priešaušryje pradėjo kurti ir įgyvendinti lietuviško katalikiškojo ugdymo idėjas. Kaip rodo istoriniai šaltiniai, 1918–1920 m. visos lietuviškos gimnazijos ir progimnazijos vadovavosi katalikiškųjų draugijų („Ryto“, „Saulės“, „Žiburio“) dar karo metais parengtais ir paskelbtais ugdymo planais ir programomis (Švietimo ministerijos darbų apžvalga 1918–1920, 1920). Švietimo ministerija, siekdama suvienodinti ir pertvarkyti bendrojo lavinimo mokyklą, 1920/21 mokslo metams buvo parengusi reformą, kurią įgyvendinant reikėjo keisti Lietuvos aukštesniųjų mokyklų ugdymo planus ir programas. Deja, Seimas šio įstatymo nepatvirtino,

todėl vidurinės ir aukštesniosios mokyklos toliau dirbo pagal „Saulės“ ir „Žiburio“ draugijų nustatytus ugdymo planus ir programas (Švietimo ministerijos įstaigų 1922 m. apyskaita, 1925).

1923 m. aukštesniųjų ir vidurinių mokyklų direktoriams išplatintas švietimo ministro ir aukštesniojo mokslo departamento aplinkraštis reglamentavo pagrindines gimnazijos aukštesniųjų klasių kryptis, pagal kurias koreguoti ir gimnazijų mokymo planai (Švietimo darbas, nr. 10, 1923). Praktiškai šis mokyklų profiliavimas imtas taikyti nuo 1924 metų pradžios. Minėtas dokumentas nurodė pagrindines gimnazijos aukštesniųjų klasių kryptis:

- su privaloma lotynų kalba;
- be lotynųkalbos, su sustiprintu matematikos ir gamtos mokslų dėstymu;
- su sustiprintu svetimųjų kalbų dėstymu (Švietimo darbas, 1923).

Mokyklų apyskaitų archyvinių duomenų analizė rodo, kad katalikiškosioms gimnazijoms buvo būdinga klasikinė ugdymo kryptis su privaloma lotynų kalba. Šios krypties laikėsi visos „Žiburio“ ir „Saulės“ gimnazijos, tai pat Marijonų, Jėzuitų, Pranciškonų gimnazijos. Švč. Jėzaus širdies kongregacijos mergaičių gimnazija laikėsi krypties su *sustiprintu svetimųjų (naujųjų) kalbų dėstymu*. Kauno šv. Kazimiero mergaičių gimnazijoje iki 1932 m. ugdymas vyko *sustiprinto svetimųjų (naujųjų) kalbų dėstymo kryptimi*, bet mokyklos vadovybė kreipėsi į Švietimo ministeriją su prašymu leisti gimnazijoje vykdyti kryptį su *privaloma lotynų kalba*. Švietimo ministerijai prašymą patenkinus, 1932/33 ir 1933/34 m. m. šioje gimnazijoje veikė abi ugdymo kryptys, o nuo 1934/35 m. m. liko viena – su *privaloma lotynų kalba* (Kauno šv. Kazimiero seserų kongregacijos mergaičių gimnazijos 1932/33 m. m. pedagogų sąrašai su pamokų ir priedamųjų pareigų paskirstymu, 1932; Kauno šv. Kazimiero seserų kongregacijos mergaičių gimnazijos 1934/35 m. m. pedagogų sąrašai su pamokų ir priedamųjų pareigų paskirstymu, 1934).

Pagal šiuos profilius koreguoti ir ugdymo turinio planai, kuriuos buvo patvirtinusi švietimo ministerija. Gimnazijose numatyta 16 mokomųjų dalykų: tikyba, lietuvių kalba ir pasaulinė literatūra, vokiečių kalba, antroji užsienio kalba, lotynų kalba, istorija ir visuomenės mokslas, filosofijos propedeutika, geografija, matematika, gamtos mokslas ir higiena, fizika ir kosmografija, paišyba, dailė, darbai, fizinis lavinimas, muzika ir dainavimas.

Gimnazijoms su sustiprintu užsienio kalbų dėstymo profiliu numatytas papildomas (17-as) specialusis dalykas (Švietimo ministerijos aukštesniųjų ir vidurinių bendrojo lavinimo mokyklų direktoriams, 1923).

Daugiausiai valandų visų profilių gimnazijose skirta lietuvių kalbai ir pasaulinei literatūrai (37 val. fpo 4–6 val. kiekvienai klasei] per savaitę).

Gimnazijose su privaloma lotynų kalba daugiau laiko buvo skiriama vokiečių ir lotynų kalboms, matematikai (po 30 val. [po 3-5 val. kiekvienai klasei] per savaitę). Gimnazijose su sustiprintu svetimų kalbų dėstymu: vokiečių kalbai - 34 val. (po 4-5 val. kiekvienai klasei), matematikai - 30 val. (3-4 val. kiekvienai klasei) per savaitę; antrajai užsienio kalbai - 22 val. (5-6 val. vyresnėms klasėms) per savaitę.

Tikybai mokyti visų tipų gimnazijose nustatytas vienodas valandų skaičius (16 val. (po 2 val. kiekvienai klasei) per savaitę). Pažymėtina, kad teoriškai visos katalikiškosios gimnazijos visuose ugdymo dalykuose ir jų turinyje privalėjo laikytis išimtinai tik katalikiškosios pasaulėžiūros (Pijus PP XI, 1930; Malakauskis, 1929), bet archyviniai dokumentai liudija buvus atvejų, kai katalikiškiose gimnazijose, atsižvelgiant į moksleivių tikėjimą, dėstyta kitos konfesijos ar religijos tikyba: Švėkšnos „Saulės“ gimnazijoje - judaizmo (įvardinta kaip *izraelitų, žydų*) tikyba (1937 m. Švėkšnos „Saulės“ privatinės gimnazijos apyskaita, 1938), Šakių „Žiburio“ gimnazijoje - judaizmo ir evangelikų liuteronų tikyba (1937 m. Šakių „Žiburio“ privatinės gimnazijos apyskaita, 1938), Prienų „Žiburio“ gimnazijoje - judaizmo ir evangelikų liuteronų tikyba (Prienų „Žiburio“ gimnazijos 1930/31 m. m. ataskaita, 1931), Šv. Kazimiero seserų kongregacijos gimnazijoje - evangelikų liuteronų tikyba (Kauno šv. Kazimiero seserų kongregacijos privatinė mergaičių gimnazija. Švietimo ministerijos, gimnazijos pranešimai, nurodymai, prašymai kadru klausimais, 1939). Šių pamokų kiekybinė apimtis buvo mažesnė nei katalikų tikybos dalyko (1-4 val. pavienėse klasėse). Šie faktai liudija katalikiškiose gimnazijose vyravusią religinę, ekumeninę toleranciją ir pagarbą kitų ištikinimų ugdytiniams.

Katalikiškųjų gimnazijų kryptys (su privaloma lotynų kalba ir sustiprintu kitų kalbų dėstymu) nulėmė, kad jų ugdymo turinyje išskirtinis dėmesys skirtas kalboms mokyti. Jau nuo šių ugdymo institucijų veiklos pradžios visose gimnazijose buvo privaloma viena užsienio kalba (dažniausiai - vokiečių), bet daugelyje mokyklų dėstytos ir kitos užsienio kalbos: prancūzų, rusų, anglų, lenkų, *esperanto*. Iš antikinių kalbų dažniausia mokyta lotynų, kartais - graikų kalbų (Švietimo ministerijos įstaigų 1922 m. apyskaita, 1925). Dėl antikinių kalbų mokymo mokyklose nemažai diskutuota. Švietimo ministerijos 1919-1920 m. parengtuose gimnazijų ugdymo turinio reformavimo aplinkraščiuose lotynų kalba paskelbta neprivalomu dalyku (Švietimo ministerijos aplinkraštis, 1919), bet katalikiškąsias gimnazijas išlaikančios švietimo draugijos priešinosi šiai idėjai. „Žiburio“ draugijos Centro valdybos susirinkime šiuo klausimu teigta, kad lotynų kalba yra būtina studijuojant daugelį mokslų universitete, jos paskelbimas neprivaloma įneštų daug sumaišties į besikuriančių gimnazijų darbą, todėl priėmė sprendimą šią kalbą savo gimna-

zijose laikyti privaloma („Žiburio“ centro valdybos 1919 m. rugpjūčio 30 d. pranešimas Švietimo ministerijai, 1919). Tačiau Švietimo ministerijos oficialioji nuostata šiuo klausimu nepasikeitė.

Dėstomųjų dalykų lentelių analizė rodo, kad visose katalikiškose gimnazijose mokyta trijų, kai kuriose - net keturių (Marijonų gimnazijoje) ar penkių (Jėzuitų gimnazijoje) užsienio kalbų. Iš senųjų Europos kalbų ir toliau visur dėstyta lotynų kalba, kai kur - graikų (Marijonų, Jėzuitų gimnazijose), iš naujųjų - vokiečių, prancūzų kalbos, rečiau - rusų kalba (Jėzuitų, Pranciškonų gimnazijose). Klasikinių ir naujųjų užsienio kalbų mokėjimas gimnazistams suteikė europietiško išsimokslinimo standartą, leidusį daugumai jų tęsti ir baigti mokslus Lietuvos bei Europos universitetuose.

Nuo 1935 m. pradėta vykdyti švietimo reforma suvienodino gimnazijų tipus, siekdama palengvinti baigusiuju mokyklą stojimą į visas krašto aukštąsias mokyklas. Reformuota bendrojo tipo mokykla tapo gimnazija su lotynų kalba, realinio pobūdžio - su platesne lituanistikos dalykų programa. Kitų tipų galimybė palikta tuo atveju, jei netoliese būta kelių gimnazijų (Papečkys, 1938).

Gavusios leidimą, kai kurios katalikiškosios gimnazijos į mokymo planus įtraukdavo dalinių pataisų. Pvz., Kauno šv. Kazimiero kongregacijos mergaičių gimnazijoje sumažinus kai kurių dalykų valandų (fizinio lavinimo, choro, piešimo, darbėliu), „pilnesniam ir specialiam mergaičių paruošimui“, įtrauktas *namų ruošos* dalykas (Kauno šv. Kazimiero seserų kongregacijos mergaičių gimnazijos pedagogų sąrašai su pridedamųjų pareigų pasiskirstymu, 1931), Prienų gimnazijoje - *sodininkystė*, „kaip labai naudinga mūsų šaliai“ (Prienų „Žiburio“ gimnazijos 1930/31 m. m. ataskaita, 1931), berniukų ir mišriose gimnazijose - *karinis parengimas* (Marijampolės marijonų gimnazijos elgesio ir mokslo pažangumo žurnalai, 1924-1940; Kretingos pranciškonų ordino gimnazijos 1934-1935 m. m. mokymo planas; Prienų „Žiburio“ gimnazijos 1930/31 m. m. ataskaita, 1931 ir kt.), Švč. Jėzaus Širdies kongregacijos mergaičių gimnazijoje vietoj vokiečių kalbos (kuri Švietimo ministerijos nustatyta kaip pagrindinė gimnazijų užsienio kalba) dėstyta *prancūzų kalba* (Kauno Švč. Jėzaus Širdies kongregacijos mergaičių gimnazija. Pedagogų sąrašai su pamokų ir pridedamųjų pareigų paskirstymo žiniomis, 1935), Jėzuitų gimnazijoje V-VIII klasėse padidintas *tikybos* pamokų skaičius (po 3 val. per savaitę kiekvienai klasei), Marijonų ir Jėzuitų gimnazijose greta *vokiečių* ir *lotynų* kalbų mokyta *prancūzų* ir *graikų* kalbų (Marijampolės marijonų gimnazijos elgesio ir mokslo pažangumo žurnalai, 1924-1940; Pamokų lentelė Kauno jėzuitų gimnazijos 1932/33 mokslo metais, 1933). Kai kuriose kongregacinėse gimnazijose praplėsti *filosofijos* kursai, kaip atskiri dalykai

mokyta: filosofijos įvadas, logika, gnoseologija, ontologija, kosmologija (Marijonų vienuolynas Marijampolėje: atestatai ir pažymėjimai, 1935).

Tikybos dalyko turinyje išsamiai gvildinti katalikų tikėjimo teoriniai ir praktiniai dalykai. Kai kurie religijos mokslų srities dalykai (pvz., Bažnyčios istorija) greta tikybos dalyko mokyti kaip papildomi kursai (1936 m. mokyklų veikimo apyskaitos, 1937). Aukštus tikybos dalyko standartus ir plačią tematiką liudija archyvuose išlikę egzaminų protokolai, kuriuose užfiksuotos temos ir klausimai egzaminuojamiesiems iš fundamentinės teologijos, Bažnyčios istorijos, Šventojo Rašto teologijos, liturgijos, teodicijos ir kitų religijos mokslų sričių (Prienu „Žiburio“ gimnazijos stojamųjų pažymėjimams gauti, pataisų ir keliamųjų egzaminų protokolai, 1930; Kauno Švč. Jėzaus Širdies kongregacijos mergaičių gimnazija stojamųjų, keliamųjų ir baigiamųjų egzaminų komisijos posėdžių protokolai, 1939 ir kt.).

Filologinių, humanitarinių, gamtos ir matematikos mokslų programos taip pat atitiko aukštus gimnazijoms, kaip aukštesnio tipo mokykloms, keliamus standartus. Mokymo turiniu siekta išleisti iš gimnazijos išprususį jaunuolį, mokantį kelias kalbas, susipažinusį su pasaulio ir Lietuvos istorija, valstybingumo raida, nusimanantį apie žmogaus egzistavimo dėsningumus, turintį savo pasaulėžiūrą, gyvenimo poziciją ir tvirtus įsitikinimus (Juodaitytė, 1996). Gimnaziją baigiantys moksleiviai laikė 8-10 brandos egzaminų. Neišlaikius vieno egzamino ir gavus pedagogų tarybos sutikimą abiturientas galėjo jį perlaikyti stojamųjų ir pataisų egzaminų metu. Tačiau išlikę mokyklų dokumentai liudija, kad išimtiniais atvejais (pvz., baigiamųjų egzaminų nelaikius dėl ligos) gimnazija išduodavo abiturientui baigimo atestatą be egzaminų, „pasiremiant metiniais pažymiais iš visų dalykų“ (Kauno šv. Kazimiero seserų kongregacijos mergaičių gimnazija. Susirašinėjimas mokomojo auklėjamojo darbo ir kt. klausimais, 1930–31, L. 10).

Katalikiškųjų gimnazijų ugdymo turinio analizė rodo, kad šios mokyklos siekė klasikinio europietiško išsilavinimo standarto, kuris leido gimnazijų absolventams sėkmingai tęsti studijas Lietuvos ir užsienio šalių aukštosiose mokyklose.

2. Popamokinė edukacinė veikla gimnazijose ir sociume

Moksleiviams lavinti ir auklėti svarbi buvo *popamokinė veikla*: liturginės praktikos, įvairūs būreliai ir jaunimo organizacijos, kurios skatino saviuklą, lavinimąsi, savarankišką socialinę veiklą, ugdė *dvasingumą*, dorovę, patriotizmą, atsakomybę. Ši įvairiaaspėktė edukacinė veikla plėtota ne tik gimnazijose, bet ir visuomenėje.

Katalikiškiosiose gimnazijose veikė nemažai įvairių dalykinių būrelių: kraštotyros, literatūros, *prancūzų*, vokiečių kalbų, gamtos, matematikos, fizi-

kos, meno, fizinio lavinimo ir kt. (1935 m. Kretingos Pranciškonų ordino gimnazijos mokinių būrelių veiklos apyskaita, 1936; Kauno Švč. Jėzaus Širdies kongregacijos privatinės mergaičių gimnazijos 1937 m. apyskaita, 1937; Kauno šv. Kazimiero mergaičių gimnazija 1923–1938, 1938; Gimnazijose esančių skautų sąjungos padalinių ir dalykinių būrelių statistikos byla, 1938). Kai kuriose gimnazijose veikė gana reti moksleivių popamokinės veiklos būreliai, pvz., Jėzuitų gimnazijoje nuo 1937 m. veikė aviacijos būrelis (Apyskaita Kauno jėzuitų gimnazijos, 1937), pranciškonų - aviamodeliuotojų, misionierių (Kretingos Pranciškonų ordino gimnazijos 1935 m. metinė apyskaita, 1936).

Katalikiškoji veikla plačiausiai vykdyta įvairiuose religiniuose būreliuose ir organizacijose: „Švč. Marijos Sodalacijos“, „Eucharistininkų“, „Eucharistijos karžygių“, „Švč. Sakramento brolijos“, „Šv. Rožančiaus brolijos“ ir kt. Viena aktyviausiai veikusių religinių organizacijų - „Marijos Dukterų Sodalacija“, prijungta prie to paties pavadinimo organizacijos Romoje. Organizacija turėjo savo įstatus, vėliavą, laipsnius (jauniausios, aspirantės ir tikrosios Marijos dukterys), jai vadovavo Rektorius (Kauno šv. Kazimiero mergaičių gimnazija 1923–1938, 1938). Sodalacija puoselėjo igimtą asmens religingumą, ugdė rimtą požiūrį į gyvenimą, skatino pagalbą artimui. Organizacija leido neperiodinį sodalicijos laikraštį „Lelijų žiedai“, rengdavo paskaitas įvairia tematika: politinė, psichologinė, socialinė (pvz., „Didysis badas SSSR“, „Jausmais vadovavimasis“, „Kinas ir teatras“, „Spauda“ ir kt.), tikėjimo puoselėjimo konferencijas, religinio pobūdžio spektaklius. Šiuose renginiuose dalyvaudavo ne lik moksleivės, bet ir gimnaziją baigusios sodalės studentės, taip organizacijoje sieta kelių kartų veikla. Analogiškos organizacijos veikė ir berniukų gimnazijose. Jų leidžiamas laikraštis vadinosi „Salve, Regina“ (Kauno jėzuitų gimnazijos 1939/40 m. m. būrelių veiklos dokumentacija, 1940).

Katalikiškiosiose mergaičių ir koedukacinėse gimnazijose veikusio „Eucharistininkų“ būrelio tikslas - nuolatinis atsinaujinimas per Eucharistiją ir gailėstingumo darbus. Analogiškai berniukų gimnazijose veikė panašaus pobūdžio „Eucharistijos karžygių“ būrelis. Būrelio tikslai įgyvendinti įvairiais būdais: asmeninėmis religinėmis praktikomis, savanoriška labdaringa veikla, kultūriniais renginiais ir pan. Pz., gimnazistai eucharistininkai/ės kiekvieną mėnesį eidavo išpažinties, bendrai priimdavo šv. Komuniją, aktyviai dalyvaudavo pamaldose (spalio ir gegužės mėnesiais - kasdien), penktadieniais rinkosi Eucharistijos valandėlei Bažnyčioje, lankė neturtingas šeimas, šelpė apleistus vaikus, kalinius ir ligonius. Narių susirinkimuose skaityti referatai, rašiniai, poezija, rengiami vaidinimai, religinio turinio šventės, minėjimai („Kristaus Karaliaus“, „Popiežiaus vainikavimo“, „Šv. Kazimiero“, „Kon-

stantino Didžiojo", „Krikščionybės įvedimo Lietuvoje" ir pan.). Šiai organizacijai būdinga aktyvi socialinė veikla: būrelis globojo keletą neturtingų šeimų, kurias narės lankydamos šelpė maistu ir drabužiais. Vieną kartą per savaitę darbo valandų metu eucharistininkės taisydavo senus drabužius vargšams. Būrelis rengdavo Kalėdų šventes neturtingiesiems, kurių metu juos šelpdavo. Lėšas veiklai nariai surinkdavo įvairiais būdais, pvz., Šv. Kazimiero mergaičių gimnazijoje 1936/37 m. m. buvo surengta loterija, iš kurios pelno maistu ir drabužiais sušelpė 63 neturtingi vaikai (Kauno šv. Kazimiero mergaičių gimnazija 1923-1938, 1938). Dalį drabužių gimnazistai paaukoddavo patys, o maistą ir kitas aukas surinkdavo iš miesto įmonių ir fabriku. Be vietinės socialinės veiklos eucharistininkės rūpinosi ir užsienio kraštų misijomis, prisidėdavo prie jų šelpimo (Kauno šv. Kazimiero seserų kongregacijos privatinės mergaičių gimnazijos apyskaita, 1937; 1935/36 m. m. Švėkšnos „Saulės" gimnazijos mokinių būrelių veiklos apyskaitos, 1936; Kauno jėzuitų gimnazijos 1939/40 m. m. būrelių veiklos dokumentacija, 1940 ir kt.).

Organizacijos neapsiribojo tik materialios pagalbos teikimu. „Eucharistininkai" organizuodavo spektaklius ir kitus kultūrinio bei religinio pobūdžio renginius socialiai apieistiems miesto vaikams, neįgaliesiems, prieglaudų gyventojams. Asmeninį tikėjimą ir maldingumą organizacijos nariai ugdėsi ištiesą savaitę per pertraukas adoruodami¹ kopylčioje, bendrai kalbėdami novenas². Organizacija turėjo savo vėliavą, įstatus, buvo išleidusi laikraštį „Eucharistijos liepsnos" (Kauno Šv. Kazimiero mergaičių gimnazija 1923-1938, 1938).

Šios organizacijos buvo vienas svarbiausių savarankiško moksleivių lavinimosi ir auklėjimosi veiksnių, išplėtusių mokyklos ugdymo galimybes.

Religinis ugdymas gimnazijose buvo glaudžiai susijęs su tautiškumo ugdymu. „Tautiška giesmė", išpareigojimai ir maldos už Tėvynę, tautinė atributika bei šventės buvo neatsiejama katalikiškosios gimnazijos aplinkos ir gyvenimo dalis. Katalikiškumas tarpukario Lietuvoje suvoktas kaip vienas svarbiausių elementų, padedančių puoselėti lietuviškumą. Akademine bendruomenę vienijo aktyvus krikščioniškas gyvenimas, bendros religinės praktikos, ryšiai su Bažnyčia. Katalikiškomis vertybėmis buvo grindžiamas visas

¹ Adoracija (lot. *adoratio* – „garbinimas") - tai speciali Jėzaus Švenčiausijame Sakramente garbinimo forma. Adoracija paplito viduramžiais. Žmonės norėjo Kristaus atvaizdą (Šv. Ostijos pavidalo) ne tik išivaizduoti ir priimti jį Komunijos metu, bet nuolat meldžiantis jį matyti.

² Novena (lot. *novena* < *novem* – „devyni") – devyndienis - tai 9 dienas atliekamos maldos specialia intencija, sekant apaštala pavyzdžiu, kurie po Jėzaus išengimo į dangų devynias dienas kartu meldėsi, laukdami Šventosios Dvasios atėjimo.

ugdymo procesas, popamokinė veikla, mokinių ir mokytojų tarpusavio santykiai.

Tautiškumas buvo nekvestionuojamas katalikiškų švietimo draugijų vadovaujamų gimnazijų principas. Ypatingas „Saulės" ir „Žiburio" katalikiškųjų gimnazijų vaidmuo ugdant tautiškumą ir pilietiškumą pabrėžiamas išlikusiuose susirašinėjimo su Švietimo ministerija archyvuiniuose dokumentuose, kur šių ugdymo įstaigų reikšmė Lietuvos valstybei ir tautiškumo puoselėjimui grindžiama keleriopai:

- „Saulės" draugija yra kūrusi ir laikiusi mokyklas dar sunkiais rusų ir vokiečių okupacijos laikais ir tuo būdu daug pasitarnavusi lietuvių tautai ir Lietuvos Nepriklausomybei;
- savo gražiu patriotiniu auklėjimu yra davusi daug jaunuomenės pirmiesiems lietuvių savanorių pulkams sudaryti ir besikuriančios valstybės aparatui tvarkyti;
- „Saulės" mokyklos visą laiką yra variusios jaunuomenės mokymo ir auklėjimo darbą aukštais religijos, tautos ir valstybės pagrindais ir jie tose mokyklose būdavo daug geriau realizuojami, negu valstybinėse" („Saulės" mergaičių gimnazija Kaune. Susirašinėjimas mokomojo-auklėjamojo darbo ir kt. klausimais. 1928, L. 8).
- „Draugija „Žiburys" sunkiu okupacijos metu buvo vienintelė Suvalkijai švietimo draugija, įsteigusi ir išlaikiusi visą eilę mokslo įstaigų;
- buvo surinkusi galimai geriausių mokytojų, nustatė programą, kurios laikosi ir valstybinės gimnazijos, ir įsteigė Marijampolėje vietatinę Lietuvoje pilną mergaičių gimnaziją;
- besikuriančiai Lietuvos valstybei visados padėjusi. 1919 m. 16 vasario išskilmės išimtinai „Žiburio" gimnazijų buvo surengtos, jau neminint kitų tautinių iškilmių, kuriose „Žiburys" aktyviai dalyvavo;
- „Žiburio" auklėtiniai patys pirmieji stoji kariuomenės savanoriais" (Visuotinio „Žiburio" draugijos skyrių įgaliotinių susirinkimo protokolas, 1920, L. 1).

Nagrinėjant katalikiškųjų gimnazijų veiklos ataskaitas matyti, kad tiek švietimo draugijų, tiek vienuolių vadovaujamų gimnazijų popamokiniuose renginiuose, minėjimuose tautiškumo, patriotizmo tematika dominavo. Dažniausiai gimnazijose skaitytos paskaitos ir minėtos sukaktys:

- Lietuvos, Estijos, Latvijos Nepriklausomybės;
- Klaipėdos prisijungimo prie Didžiosios Lietuvos;
- Kariuomenės diena;

- Vilniaus užgrobito ir pan. (Šakių „Žiburio“ gimnazijos 1936 m. metinė veikimo apyskaita, 1937; Prienu „Žiburio“ gimnazija, 1935/36 m. m. ataskaita, 1936; 1937 m. Kretingos pranciškonų privatinės gimnazijos apyskaita, 1938 ir kt.).

Ugdytinių saviraiška ir kūrybingumas plėtoti gimnazijų vakaruose, kur gimnazistai vaidindavo savus veikalus, sakydavo monologus, deklamuodavo, skaitydavo paskaitas. Kai kuriose gimnazijose (Šakių „Žiburio“, Prienu „Žiburio“, Kretingos pranciškonų, Kauno jėzuitų) veikė pučiamųjų ir styginių instrumentų orkestrai (Šakių „Žiburio“ gimnazijos 1936 m. metinė veikimo apyskaita, 1937; Kretingos Pranciškonų ordino gimnazijos 1935 m. metinė apyskaita, 1936). Gimnazistų meninės raiškos (spektaklių, skaitymų ir pan.) tematika rodo, kad saviraiška ir kūryba paprastai neatsiejamos nuo religinio-moralinio ugdymo.

Išvados

Archyvinės medžiagos analizė ugdymo turinio ir popamokinės veiklos aspektais leidžia daryti šias išvadas:

1. Katalikiškosios gimnazijos turėjo lemiamą reikšmę atsikuriančio Lietuvos švietimo ugdymo turinio kaitos procese: pirmuoju Nepriklausomybės laikotarpiu visos lietuviškos gimnazijos ir progimnazijos rėmėsi šių mokyklų parengtais ir paskelbtais ugdymo planais bei programomis. Katalikiškosioms berniukų ir koedukacinėms gimnazijoms buvo būdinga kryptis su *privaloma lotynų kalba*, mergaičių gimnazijoms - su *sustiprintu svetimųjų kalbų dėstymu*. Tai rodo, kad katalikiškosios gimnazijos labiau laikėsi klasikinio europietiško išsilavinimo standarto, kuris leido baigus gimnaziją tęsti studijas Lietuvos ar užsienio šalių aukštosiose mokyklose.
2. Formaliojo ugdymo turinio, t. y. dėstomųjų dalykų, aspektu katalikiškosios gimnazijos nelabai skyrėsi. Ugdymo planai rėmėsi Švietimo ministerijos nustatytais mokomųjų dalykų ir jų apimties standartais. Būdingesnės vienuolijoms pavaldžių gimnazijų ugdymo turinio pavienės korekcijos. Užfiksuota tikybos ir filosofijos dalykų mokymo pataisai - praplėsta kurso apimtis; senųjų ir dabartinių kalbų - mokoma papildomų užsienio kalbų (graikų, prancūzų). Atsižvelgiant į gimnazijos tipą, kartais įtraukiama kai kurių papildomų dalykų (namų ruoša, sodininkystė, etc.).
3. Katalikiškosioms gimnazijoms buvo būdinga įvairi popamokinė edukacinė veikla, plėtoti ne tik gimnazijose, bet ir visuomenėje. Gimnazijose veikė daug dalykinės žinias ir kūrybines asmenybės galias ugdančių būrelių, buvo švenčiamos tautinės šventės, atliekamos

liturginės praktikos. Religinių jaunimo organizacijų veikla neapsiribodavo tik mokyklos erdve, vykdyta ir vietos bendruomenėje (misionieriško pobūdžio).

4. Tyrimo duomenys rodo, kad prioritetinės katalikiškųjų gimnazijų popamokinės veiklos kryptys buvo *religingumo, tautiškumo ir prosocialumo* ugdymas.

Literatūra

- Apyskaita Kauno Jėzuitų gimnazijos 1933 metams*. Kauno apskrities archyvas, fondo nr. 168, apyrašo nr. 1, bylos nr. 31 (toliau: KAA, F. 168, A. 1, B. 31).
- Bukauskienė, T. (1995). *Lietuvos mokykla ir pedagoginė mintis 1918–1940*. Vilnius. *Gimnazijose esančių skautų sąjungos padalinių ir dalykinių būrelių statistikos byla*. (1938). LCVA, F. 391, Ap. 2, B. 2229.
- Juodaitytė, A. (1996). Jaunuolių dvasingumo ugdymas Marijampolės Marijonų gimnazijoje (1921–1939). *LKMA Suvažiavimo darbai XVI*. Vilnius.
- Kaubrys, S. (2000). *Lietuvos mokykla 1918–1939 m.: galios gimtis*. Vilnius: Statistikos tyrimai.
- Kauno Jėzuitų gimnazijos 1939/40 m. m. būrelių veiklos dokumentacija*. (1940). KAA, F. 168, Ap. 1, B. 68.
- Kauno šv. Kazimiero seserų kongregacijos mergaičių gimnazija. Susirašinėjimas mokojojo-auklėjamojo darbo ir kt. klausimais* (1930–31). KAA, F. 169, Ap. 1, B. 4, L. 10.
- Kauno šv. Kazimiero seserų kongregacijos mergaičių gimnazijos 1932/33 m. m. pedagogų sąrašai su pamokų ir pridėdamųjų pareigų paskirstymu*. (1932). KAA, F. 169, Ap. 3, B. 4.
- Kauno šv. Kazimiero seserų kongregacijos mergaičių gimnazijos 1934/35 m. m. pedagogų sąrašai su pamokti ir pridėdamųjų pareigų paskirstymu*. (1934). KAA, F. 169, Ap. 3, B. 8.
- Kauno šv. Kazimiero seserų kongregacijos mergaičių gimnazijos 1930/31 m. m. pedagogų sąrašai su pridėdamųjų pareigų paskirstymu* (1931). KAA, F. 169, Ap. 3, B. 2, L. 27, 29.
- Kauno šv. Kazimiero seserų kongregacijos privatinės mergaičių gimnazijos apyskaita 1937 m.* LCVA, F. 391, Ap. 2, B. 2470.
- Kauno šv. Kazimiero Mergaičių gimnazija 1923–1938*. (1938). Lietuvos šv. Kazimiero seserų kongregacijos leidinys.
- Kauno šv. Kazimiero seserų kongregacijos privatinė mergaičių gimnazija. Švietimo ministerijos, gimnazijos pranešimai, nurodymai, prašymai, kadru klausimais*. (1939). KAA, F. 169, Ap. 3, B. 14.
- Kauno Švč. Jėzaus Širdies kongregacijos mergaičių gimnazija Pedagogii sąrašai su pamokų ir pridėdamųjų pareigų paskirstymo žiniomis*. (1935). KAA, F. 167, Ap. 1, B. 32.
- Kauno Švč. Jėzaus Širdies kongregacijos mergaičių gimnazija. Stojamųjų, keliamųjų ir baigiamųjų egzaminų komisijos posėdžių protokolai*. (1939). KAA, F. 167, Ap. 1, B. 32, L. 3.

- Kauno Švč. Jėzaus Širdies Kongregacijos privatinės mergaičių gimnazijos 1937 m. apyskaita. (1937). LCVA, F. 391, Ap. 2, B. 2475.
- Kretingos Pranciškonų ordino gimnazijos 1934–1935 m. m. mokymo planas. (1934). LCVA, 1348. Ap. 1, B. 8.
- Kretingos Pranciškonų ordino gimnazijos 1935 m. metinė apyskaita. (1936). LCVA, F. 1348, Ap. 1, B. 13.
- Kretingos Pranciškonų ordino gimnazijos 1935 m. metinė apyskaita. (1936). LCVA, F. 1348, Ap. 1, B. 13.
- Malakauskis, P. (1929). *Katalikiška mokykla*. Kaunas.
- Marijampolės Marijonų gimnazijos elgesio ir mokslo pažangumo žurnalai. (1924–1940). LCVA, F. 1391, Ap. 1, B. 1–16.
- Marijonų vienuolynas Marijampolėje: atestatai ir pažymėjimai. (1935). LCVA, F. 1319, Ap. 1, B. 18.
- Motuzas, R. (1995). *Lietuvos vidurinės mokyklos raidos 1918–1940 metais pedagoginės kryptys*. Vilnius.
- Pamokų lentelė Kauno Jėzuitų gimnazijos 1932/33 mokslo metais. (1933). KAA, F. 168, Ap. 1, B. 31, L. 13.
- Papečkovs, P. (1938). *Mūsų laimėjimai švietimo dirvoje. Lietuva 1918–1938*. Kaunas.
- Pijus, PP XI (1930) Enciklika apie krikščionišką jaunuomenės auklėjimą. *Lietuvos mokyklą* 4: 145–182.
- Prienių „Žiburio“ gimnazijos 1930/31 m. m. ataskaita. (1931). LCVA, F. 1755, Ap. 1, B. 69.
- Prienių „Žiburio“ gimnazijos 1935/36 m. m. ataskaita. (1936). LCVA, F. 1755, Ap. 1, B. 86.
- Prienių „Žiburio“ gimnazijos stojamųjų, pažymėjimams gauti, pataisų ir keliamųjų egzaminų protokolai. (1930). LCVA, F. 1755, Ap. 2, B. 113.
- „Saulės“ mergaičių gimnazija Kaune. Susirašinėjimas mokomojo-auklėjamojo darbo ir kt. klausimais. (1928). KAA, F. 171, Ap. 1, B. 4.
- Šakių „Žiburio“ gimnazijos 1936 m. metinė veikimo apyskaita. (1936). LCVA, F. 391, Ap. 2, B. 2046.
- Švietimo darbas. (1923). Švietimo ministerijos mėnesinis laikraštis, nr. 10.
- Švietimo ministerijos aplinkraštis. (1919). LCVA, F. 391, Ap. 2, B. 2098, L. 125.
- Švietimo ministerijos aukštesniųjų ir viduriniųjų bendrojo lavinimo mokyklų direktoriams. (1923). Kaunas.
- Švietimo ministerijos darbų apžvalga 1918–1920. (1920). *Švietimo darbas* 5.
- Švietimo ministerijos įstaigų 1922 m. apyskaita. (1925). *Švietimo darbas* 6.
- Tijūnėlienė, O. (2003). *Katalikiškoji Lietuvos edukologija: integralumo linkmė (1918–1940)*. Klaipėdos universiteto leidykla.
- Tijūnėlienė, O. (1996). *Pedagoginiai santykiai Lietuvoje (1900–1940)*. Klaipėdos universiteto leidykla.
- Tijūnėlienė, O. (2000). *Mokytojo autoriteto samprata Lietuvoje (1918–1940)*. Klaipėdos universiteto leidykla.
- Visuotinio „Žiburio“ draugijos skyrių įgaliotinių susirinkimo protokolas. (1920). LCVA, F. 1755, Ap. 1, B. 8.
- „Žiburio“ centro valdybos 1919 m. rugpjūčio 30 d. pranešimas Švietimo ministerijai. (1919). LCVA, F. 391, Ap. 2, B. 2087, L. 34.

- 1935 m. Kretingos Pranciškonų ordino gimnazijos mokinių būrelių veiklos apyskaita. (1936). LCVA, F. 391, Ap. 2, B. 2594.
- 1935/36 m. m. Švėkšnos „Saulės“ gimnazijos mokinių būrelių veiklos apyskaitos. (1936). LCVA, F. 391, Ap. 2, B. 2912.
- 1936 m. mokyklų veikimo apyskaitos. (1937). LCVA, F. 391, Ap. 2, B. 2046.
- 1937 m. Kretingos Pranciškonų privatinės gimnazijos apyskaita. (1938). LCVA, F. 391, Ap. 2, B. 2591.
- 1937 m. Švėkšnos „Saulės“ privatinės gimnazijos apyskaita. (1938). LCVA, F. 391, Ap. 2, B. 2912.

CATHOLIC GYMNASIUMS IN LITHUANIA 1918–1940: TRENDS, CONTENT AND FORMS OF EDUCATION

Vaineta Juškienė

Summary

Catholic educational activities form an important and weighty part in the history of education in Lithuania which is best realised through catholic educational institutions. Since the beginning of their existence catholic schools in Lithuania have been active centres of cultural and social activities although historically they repeatedly suffered deterioration periods caused by occupational regimes. These educational institutions were especially active in interwar Lithuania in the 20th century (1918–1940). During this period a lot of experience was acquired while continuing and reforming educational traditions of 14–19th centuries. Catholic gymnasias were especially important in Lithuanian educational system of the mentioned period. These educational institutions subordinate to monastery congregations or catholic educational associations not only provided education of European standard but also played an important part in cultural and spiritual life of the society. At the beginning of Soviet times all catholic schools were closed in order to destroy the heritage, traditions and ideas of religious education.

During the last decades there have appeared a lot of studies of Lithuanian education of 1918–1940. A number of scientific articles and monographs on the subject of development of pedagogical thought of the school of Independent Lithuania have been published. However, present-day researches of educational history have not yet included a wider analysis of development of the catholic confession school, its qualitative and quantitative changes or theoretical and practical aspects of the educational process which would allow a deeper understanding of its importance in the educational system of interwar Lithuania. The latter problem is wide and consists of many aspects of which only two will be discussed in this article.

The object of the research is catholic gymnasia in interwar Independent Lithuania.

The aim of the research is to analyse the educational value of Lithuanian catholic gymnasia in 1918-1940.

The tasks of the research are:

- to reveal educational trends and the structure of the educational contents of catholic gymnasia;
- to discuss extracurricular educational activities of catholic gymnasia.

The methods of the research: analysis, metaanalysis and interpretation of archival materials.

Methodological basis of the research is the analysis of archival material and press publications of 1918-1940. Most of sources which form the basis of this work consist of archival materials from the funds of the Lithuanian Central State Archive (in Vilnius) and the Archive of Kaunas District. A valuable part of publications of the researched time period was found in the funds of the Archive of Curia of Kaunas Archdiocese and Kaunas Pedagogical Museum as well as museums of comprehensive schools. A substantial part of pedagogical and other publications of the researched period which had primary or secondary relation to the object of the research was found at K. Pemkus Reading-room of Klaipėda University and the funds of the Archive of Lithuania Minor.

Even at the beginning of the independence period a newly established system of Lithuanian education sought to change the educational contents and form new educational ideals and values. However, coordination of this process on a universal level was a challenge: there was a lack of experience, of united concept of education and programmes. Educational experience of *catholic educational organizations* was employed in order to solve the problem of *educational contents* which was a concern in all schools of the country. Catholic gymnasia had a crucial importance in the process of change of educational contents of the newly born Lithuanian education: in the first Independence period all Lithuanian gymnasia and progymnasia followed educational plans and programmes produced and published by these schools.

In the aspect of educational trend catholic boys' and coeducational gymnasia followed the trend of the *compulsory Latin language* whereas girls' gymnasia had a *reinforced teaching of foreign languages*. This shows that catholic gymnasia were oriented at the standard of classical European education which enabled to continue studies at Lithuanian and foreign institutions of higher education upon completion of the gymnasium.

In the aspect of subjects catholic gymnasia did not differ substantially. Educational plans were based on the standards of subjects and their extent established by the ministry of education: gymnasia taught 16 subjects: Religion, Lithuanian Language and World Literature, German Language, a Second

Foreign Language, Latin Language, History and Society Sciences, Propedeutics of Philosophy, Geography, Mathematics, Natural Science and Hygiene, Physics and Cosmography, Drawing, Calligraphy, Crafts, Physical Education, Music and Singing.

Sporadic corrections are more characteristic to educational contents of congregational gymnasia. Corrections were observed in the teaching process of religion and philosophy subjects - the extent of the course was broadened and ancient and modern languages - additional languages were introduced (Greek, French). Sometimes additional subjects were introduced on the basis of particularity of the gymnasium (housework, gardening, etc.). Trends of catholic gymnasia (with the compulsory Latin language and reinforced teaching of foreign languages) determined the focus on language leaching in their educational contents. Analysis of the tables of subjects shows that all catholic gymnasia taught at least three and sometimes four (Marians' gymnasia) or even five (Jesuits' gymnasia) foreign languages. From the ancient European languages - all gymnasia taught Latin and some taught Greek (Marians and Jesuits' gymnasia), from the modern - German, French and sometimes Russian (Jesuits and Franciscans' gymnasia). Fluency in classical and modern foreign languages provided gymnasia students with a standard of European education which allowed most of them to continue and complete education in Lithuanian and European universities.

Catholic gymnasia cultivated a wide range of extracurricular educational activities. There were a number of clubs seeking to expand on the knowledge of the subject matter and creative potential of the person: Regional Studies, Literature, French, German, Science, Mathematics, Physics, Art, Physical Education, etc. There were active catholic organizations: *St. Mary Sodality*, *Eucharists*, *Eucharist Warriors*, *Fraternity of the Blessed Sacrament*, *Holy Rosary Fraternity*, etc. Religious education at gymnasia was closely related to *nationality* education. Catholicism in interwar Lithuania was perceived as one of the most important elements in formation of Lithuanity. *Self-expression* and *creativity* of students were encouraged during events in gymnasia where they acted in their own plays, performed monologues, recited poems and gave lectures. In some gymnasia (Šakiai "Žiburys", Prienai "Žiburys", Franciscans' gymnasium in Kretinga, Jesuits' gymnasium in Kaunas) there were wind and string orchestras. The themes of students' artistic expression indicate that self-expression and creativity were usually integrated with religious-morality education.

Priority trends of extracurricular activities of catholic gymnasia were education of *religiousness, nationality and prosociality*.